

ISKOLA ÉS HONISMERET

Tanítómestereink

Márton Áron: Nemzet és kultúra*

A kultúra általános meghatározás szerint az a történeti eredmény, amit emberi erőfeszítés a négy abszolút értéknek: az igaznak, szépnek, jónak és isteninek a tartalmából megfogott és megvalósított. Az embert végzetes tragikumja, ami élete minden megnyilvánulásában valahogyan benne van, nyomon követte itt is. Lángolt hamis eszméikért, életét feltette igaznak és szépnek, jónak és isteninek vélt gondolatokra is, vagy máskor egyiket a másik rovására hangsúlyozta. Sok erőt pazarolt el. De a talmi értékeket, még ha jószándék és véres erő kifejtés eredményei voltak is, a korszakfordulók határán felgyűlt szellemi feszültség felviharzása mindig elsodorta. Az egymásra omló századok enyészéséből, a felkavart idők tovaömpölgő sodrából az vetődött partra, az utódok számára az maradt meg, amit az előző nemzedékek tudománya az igazból, művészete a szépből, erkölcsi a jóból, vallási élete az isteniből valóra váltott, amit küzdelmei árán az örökérvényű rendből a földi élet kereteibe, a végtelenből véges élete határai közé beleszagattott.

S ezt a fenséges munkát az emberi történelem szakaszaiban nemzetek végezték mindig. A tudós, aki a világ jelenségeinek és erőinek igaz összefüggéseit kereste, a művész, aki a szépet érzékelhető formába öntötte, az ember, aki a jót cselekedte, vallását gyakorolta, akaratától függetlenül fia volt valamelyik nemzetnek. Törekvéseit nemzeti közösség vitte és támogatta. Kapott faji és nyelvi meghatározásokkal, meglévő kulturális viszonyok örömeivel vagy elégedetlenségével, nemzeti szervezet adottságai között indult birokra a végtelennel. Örök végzésnek látszik, hogy az isteni gondolatok földi valószínűsítése nemzeti kötelesség legyen, az egyetemes kultúra dómja nemzetek által, külön színeikkel meggazdagítva épüljön.

Erre utal az is, hogy leghatékonyabb nemzetalkotó és fenntartó erő a kultúra. A fejlődés kezdetleges fokán még összetartó erő lehetett a közös származás és nyelv, később azonban a népek nemzeti mivoltukat csak kultúrájukkal biztosíthatták. Szinte az összes jelentős európai nemzeteket a kultúra egyetemessége és transzcendentális ereje kovácsolta erős egy-nemzetté. A történelem forgó kereke századok során származásra és nyelvre idegen népeket lapátolt egymásba mindenütt, s a felvevő nemzet kultúrájában hasonultak át, lettek szerves részei az anyatestnek, és az idők mállasztását ma is egy-tömbként, kikezdhetetlenül állják. Azzal lettek és maradtak nemzet, hogy igaznak, szépnek, jónak és isteninek valószínűsítését vállalták, s ennek a szebb és megszépítő, jobb és folyton jobbra törő, igazabb, a

* Százhuszonöt éve született Márton Áron (Csíkszentdomokos, 1896. aug. 28.–Gyulafehérvár, 1980. szept. 29.) székely földműves családba. A papi hivatást választotta. 1939. február 12-én gyulafehérvári római katolikus püspökké, apostoli kormányzóvá szentelték. Ismételten bátran kiállt az embertelenség, a háború, a deportáltak ellen, a lelkiismereti és vallásszabadság mellett; hite és nemzete szolgálatáért súlyos börtönbüntetést szenvedett. Közleményünk írása idején Kolozsvárott volt egyetemi lelkész, hitszónok. Első megjelenés: Erdélyi Iskola 1934/35. II. évf. 5–6. sz. 265–266. (A szerk.)

politikai, gazdasági, társadalmi igazságot akaró életnek a munkájába, izgalmaiba és örömeibe, hagyományaiba és jövő célkitűzéseibe közvetve vagy közvetlenül népük tömegeit is beleavatottként meghívták.

S ha minket az idők kikezdték, ha nálunk ma elnyújtott, hosszú sírások hangzanak fel naponta, hogy egykor tömbös, kiterjedt magyar szigetektől szórványok lettek, és ma e szórványokat is egyre végzetesebben nyaldossa a környező nép hullámverése, azért van, mert népünk tömegénél a nyelv és vér közössége mellől hiányzott a kultúra közössége. Munkáját évszázadokon keresztül igénybe vették kultúrák építéséhez, de a kultúra tartalmából nem részesítették, s áldásait nem vitték el hozzá, magyar mivolta az emberi élet nagy értékeihez közelebb nem hozta. Egy pompázó kultúra közvetlen tövében elhagyottan élt, a kultúra közösségéből kifelejtették. Kevesek büszkélkedtek, hogy milyen művelt nemzet vagyunk, a nemzet nagy részének azonban a büszkeség tartalmáról tudata, és a nemzeti elkülönülésre kézzelfogható különösebb oka nem volt.

A kultúrát nemzetek teremtik, de a nemzeti élet biztosítója a kultúra. Sőt, több mint egyszerű biztosíték: a nemzet kultúrájában él. Az élethez való jog pedig természeti jog, életét minden nemzetnek isteni parancs folytán kötelessége megtartani. S a szórványok leverő valóságából előkomorló vád olyan közvetlen közletről idéz meg a múltért és szólít fel a jövőért, hogy süket füleknél is fel kell hasadniuk, a réveteg nézéseknek is éles látásra kell pattanniuk, a régi dicsőségük párnáin álmodozóknak is tunyálkodás helyett végre munkát kell vállalniuk.

„A nemzetet nemzetté nemcsak annak tudata avatja, hogy szellemi fejlődésének történeti hagyományai közösek, nemcsak az, ami volt, hanem annak a feladatnak a tudata is, amivé lenni akar, azoknak az értékeknek rendszere is, amelyeknek megvalósítását történeti hivatásának érzi. És egy nemzethez nemcsak élők, hanem a régi elporladt apák is hozzátartoznak, s az élőkkel együtt alkotják a nemzet történeti corpus mysticumának történeti egységét. Ez biztosítja a nemzeti szellem, azaz kultúra folytonosságát.” (Kornis Gy.)

A feladat tehát kettős. Nemzeti műveltségünk értékeit tegyük közkinccsé, hogy a reánk hagyományozott értékállomány erejével népünk tömbjét tudatosan kapcsoljuk bele a nemzeti múltba, s ugyanakkor a kultúra gazdag eredményeiből foglaljuk le számára, hasznosítsuk nála azt, ami életét szebbé, biztosabbá teheti, hogy reménnyel mehessen apái útján jövé felé. A szülő a családban, a nevelő az iskolában, a pap az egyházközösségben, a jogász, politikus, orvos, közgazdász foglalkozása körében, és mindenki, akit hivatása vagy tudása bármilyen közösség élére állított, legyen a nemzeti kultúra apostola, isteni parancsot teljesítenek. Segítenek egy nemzetet, hogy történelmi hivatását betöltse, hogy ne legyen szégyenül Isten és emberek előtt, hanem az örök rend földre szánt terveinek valószínűsítéséből neki kiosztott munkát becsülettel az idők végezetéig végezze.

